

ГЛАСНИК

Етнографског
института
САНУ

LXX/1
Београд 2022

ГЛАСНИК ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА САНУ LXX (1)
BULLETIN OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA LXX (1)

Београд 2022

INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA
BULLETIN
OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY
LXX
No. 1

Chief Editor: Prof. Dragana Radojičić, PhD (Institute of Ethnography SASA)

Editor: Sanja Zlatanović, PhD (Institute of Ethnography SASA)

International editorial board: Milica Bakić-Hayden, PhD (University of Pittsburgh), Ana Dragojlović, PhD (University of Melbourne), prof. Kjell Magnusson, PhD (University of Uppsala), prof. Marina Martynova, PhD (Institute of Ethnology and Anthropology, Russian Academy of Sciences, Moscow), prof. Elena Marushiakova, PhD (University of St. Andrews), Marek Mikuš, PhD (Max Planck Institute for Social Anthropology, Halle), Ivanka Petrova, PhD (Institute of Ethnology and Folklore Studies with Ethnographic Museum, Bulgarian Academy of Sciences, Sofia), Vesna Petreska, PhD ("Marko Cepenkov" Institute of Folklore, Skopje), Tatiana Podolinska, PhD (Institute of Ethnology and Social Anthropology, Slovak Academy of Sciences, Bratislava), Ines Prica, PhD (Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb), Ingrid Slavec Gradišnik, PhD (Institute of Slovenian Ethnology RC SASA, Ljubljana), Andja Srđić Srebro, PhD (University of Bordeaux).

Editorial board: Branko Banović, PhD (Institute of Ethnography SASA), Gordana Blagojević, PhD (Institute of Ethnography SASA), Ivan Đorđević, PhD (Institute of Ethnography SASA), prof. Ildiko Erdei, PhD (Faculty of Philosophy, Belgrade), corresponding member of SASA Jelena Jovanović, PhD (Institute of Musicology SASA), Aleksandra Pavićević, PhD (Institute of Ethnography SASA), Srđan Radović, PhD (Institute of Ethnography SASA), Lada Stevanović, PhD (Institute of Ethnography SASA), academician Gojko Subotić, PhD (Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade).

Advisory board: Čarna Brković, PhD (University in Goettingen), Jelena Đorđević, PhD (Faculty of Political Sciences, Belgrade, retired professor), prof. Maja Godina Golija, PhD (Institute of Slovenian Ethnology RC SASA, Ljubljana), Renata Jambrešić Kirin, PhD (Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb), Miroslava Lukić Krstanović, PhD (Institute of Ethnography SASA), Mladena Prelić, PhD (Institute of Ethnography SASA), prof. Ljupčo Risteski, PhD (Faculty of Natural Sciences and Mathematics, Skopje), prof. Lidija Vujačić, PhD (Faculty of Philosophy, Nikšić), prof. Bojan Žikić, PhD (Faculty of Philosophy, Belgrade).

Secretary: Sonja Radivojević (Institute of Ethnography SASA)

BELGRADE 2022

ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ
ГЛАСНИК
ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА
LXX
свеска 1

Главни и одговорни уредник: Проф. др Драгана Радојичић (Етнографски институт САНУ)

Уредник: Др Сања Златановић (Етнографски институт САНУ)

Међународни уређивачки одбор: Др Милица Бакић-Хејден (Универзитет у Питсбургу), др Ана Драгојловић (Универзитет у Мелбурну), проф. др Шел Магнусон (Универзитет у Упсали), проф. др Марина Мартинова (Институт за етнологију и антропологију, Руска академија наука, Москва), проф. др Елена Марушиакова (Универзитет Сент Ендријус), др Марек Микуш (Макс Планк Институт за социјалну антропологију, Хале), др Иванка Петрова (Институт за етнологију и фолклористику са Етнографским музејем, Бугарска академија наука, Софија), др Весна Петреска (Институт за фолклор „Марко Цепенков“, Скопље), др Татиана Подолинска (Институт за етнологију и социјалну антропологију, Словачка академија наука, Братислава), др Инес Прица (Институт за етнологију и фолклористику, Загреб), др Ингрид Славец Градишник (Институт за словеначку етнологију ЗРЦ САЗУ, Љубљана), др Анђа Срдић Сребро (Универзитет Бордо Монтењ).

Уређивачки одбор: Др Бранко Бановић (Етнографски институт САНУ), др Гордана Благојевић (Етнографски институт САНУ), др Иван Ђорђевић (Етнографски институт САНУ), проф. др Илдико Ердеи (Филозофски факултет у Београду), дописни члан САНУ Јелена Јовановић (Музиколошки институт САНУ), др Александра Павићевић (Етнографски институт САНУ), др Срђан Радовић (Етнографски институт САНУ), др Лада Стевановић (Етнографски институт САНУ), академик Гојко Суботић (Српска академија наука и уметности, Београд).

Издавачки савет: Др Чарна Брковић (Универзитет у Готингену), др Јелена Ђорђевић (Факултет политичких наука, Београд, професор у пензији), проф. др Маја Година Голија (Институт за словеначку етнологију ЗРЦ САЗУ, Љубљана), др Рената Јамбрешић Кирин (Институт за етнологију и фолклористику, Загреб), др Мирослава Лукић Крстановић (Етнографски институт САНУ), др Младена Прелић (Етнографски институт САНУ), проф. др Љупчо Ристески (Природно-математички факултет, Скопље), проф. др Лидија Вујачић (Филозофски факултет у Никшићу), проф. др Бојан Жикић (Филозофски факултет у Београду).

Секретар уредништва: Соња Радивојевић (Етнографски институт САНУ)

БЕОГРАД 2022

Издавач

ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ
Кнез Михаилова 36/IV, Београд, тел. 011 2636 804
e-mail: eisanu@ei.sanu.ac.rs
Мрежна страница часописа: www.ei.sanu.ac.rs

Publisher

INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA
Knez Mihailova 36/IV, Belgrade, phone: 011 2636 804
e-mail: eisanu@ei.sanu.ac.rs
Journal's web page: www.ei.sanu.ac.rs

Лектура

Александра Спасић и Ивана Башић

Превод

Аутори текстова

Дизајн корица

Александар Спасић (ментор доц. мр Оливера Оливера Батајић Сретеновић)
Факултет примењених уметности, Београд

Техничка подршка

Зоран Перовић

Штампа

Академска издања, Београд

Тираж

300 примерака

Штампање публикације финансирано је из средстава
Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије
Printing of the journal was funded by the Ministry of Education, Science and Technological
Development of the Republic of Serbia

Гласник Етнографског института САНУ излази три пута годишње и доступан је и индексиран у базама: DOAJ (Directory of Open Access Journals), ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities), SCIndeks (Српски цитатни индекс), Ulrich's Periodicals Directory, NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS – Norwegian Social Science Data Service), CEEOL (Central and Eastern European Library).

The Bulletin of the Institute of Ethnography SASA is issued three times a year and can be accessed in: DOAJ (Directory of Open Access Journals), ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities), SCIndeks (Srpski citatni indeks), Ulrich's Periodicals Directory, NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS – Norwegian Social Science Data Service), CEEOL (Central and Eastern European Library).

САДРЖАЈ CONTENTS

НАУЧНИ РАДОВИ SCIENTIFIC PAPERS

ТЕМА БРОЈА **Одевни наративи**
ур. Милина Ивановић Баришић
TOPIC OF THE ISSUE **Clothing Narratives**
ed. Milina Ivanović Barišić

- 13–18** *Милина Ивановић Баришић*
Одевни наративи – увод у темат
- 19–52** *Mirjana Prošić-Dvornić*
“Twice is Nice”: Secondhand Clothing in Today’s Global World
Мирјана Прошић-Дворнић
“Twice is Nice”: половна одећа у данашњем глобалном свету
- 53–76** *Бојана Богдановић*
Модна продукција Sirogojno Style: прилагођавање наратива о прошлости контексту савремене моде
Војана Bogdanović
The fashion Production Sirogojno Style: Adaptation of the Narrative about the Past to the Context of Contemporary Fashion
- 77–100** *Биљана Анђелковић*
Одевање верника на литургији: пример Српске православне цркве
Biljana Anđelković
Dressing at the Liturgy: the Example of the Serbian Orthodox Church
- 101–126** *Катарина Радисављевић*
Чурушка мода 1907–1937. године или извештај једног музејског инсајдера
Katarina Radisavljević
Churug Fashion 1907–1937 or a Report of a Museum Insider
- 127–148** *Марко Стојановић*
Музеализацијом маскирног одела до новог одевног наратива
Marko Stojanović
By Musealizing the Camouflage Suit to a New Clothing Narrative

- 149–177 *Нина Аксић, Хасна Зиљкић*
Женска одевна пракса током XX века у Новом Пазару и околини
Nina Aksić, Hasna Ziljkić
Women's Clothing Practice during the XX Century in Novi Pazar and Environment
- 179–194 *Ана Савић-Грујић*
Лексема *кошуља* у говорима призренско-тимочке дијалекатске области
Ana Savić-Grujić
The Lexeme *košulja* in the Speech of the Prizren-Timok Dialect Area

VARIA

- 197–221 *Марина Мандић*
Немртви нови свет: окружење апокалипсе и друштвени односи услед епидемије зомбија
Marina Mandić
The Undead New World: Zombie Epidemics' Apocalyptic Surroundings and Social Relations
- 223–247 *Катарина Лончаревић, Марко Симендић*
**Од „бриљантне студије” до „побуне против сопствене природе”:
„Други пол” у америчким научним часописима 1950-их**
Katarina Lončarević, Marko Simendić
**From “Brilliant Study” To “One Woman’s Outcry against Her Nature”:
“The Second Sex” in the 1950s American Scientific Journals**
- 249–264 *Предраг Мутавџић, Мерима Кријеџи*
Лексема *bukë* („хлеб”) сагледана кроз призму албанске фразеологије и културе (с освртом на српску)
Predrag Mutavdžić, Merima Krijezi
The Lexeme *bukë* (‘Bread’) Observed through the Prism of Albanian Phraseology and Culture (with Reference to Serbian)
- 265–287 *Александра Булатовић, Немања Јовановић*
Шта је у имену: дефиниција организованог криминала
Aleksandra Bulatović, Nemanja Jovanović
What’s In a Name: Definition of Organised Crime

ПРИКАЗИ
REVIEWS

- 291–294** *Драгана Радојичић*
Љубав – непризнати творац култура и традиција. Ивана Башић,
Љубавне нити. Концепти љубави у европској и српској култури
- 295–297** *Сања Златановић*
Gordana Gorunović, *Ogledi iz etnografije i antropologije književnosti*
- 299–301** *Ивана Башић*
Милеса Стефановић Бановић. Знано буди.
Записи у српским рукописима Сентандрејске збирке

IN MEMORIAM

- 305–309** *Јагранка Ђорђевић Црнобрња*
Др Александар Крел (1968–2021)

IN MEMORIAM

Др Александар Крел (1968–2021)

Другог октобра 2021. године напустио нас је драги колега и пријатељ Александар Крел. Етнографски институт САНУ је остао без истраживача и научника, а у првом реду сарадника који је вредно и предано постизао резултате који су запажени и изван оквира домаће етнологије и антропологије.

Др Александар Крел је рођен 26. 07. 1968. године у Београду. Школовао се и живео у родном граду. Студирао је на Одељењу за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду од 1987. до 1993. године. На истом Одељењу је дипломирао, магистрирао и стекао академску титулу доктора етнологије – антропологије. Александар Крел је био запослен у Етнографском институту САНУ од 2003. до 2021. године. Од 2017. године је био у звању вишег научног сарадника.

Био је на добром путу да реализује истраживање трансформација дечјих игровних активности у крају у којем је одрастао, теме која му је била посебно драга, када се разболео услед инфекције ковид вирусом. Болест са којом се носио близу двадесет дана у једном тренутку надишла је његову физичку снагу и јаку жељу да добије ту битку. Са-

шин одлазак је све нас који смо га познавали и са њим сарађивали, како у институтским тако и у ширим академским оквирима, суочио са великим губитком који није нимало лако прихватити и речима описати све оно што он са собом носи.

Александра, Сашу Крела сам упознала далеке 1991. године када смо били студенти на Одељењу за Етнологију на Филозофском факултету у Београду. Нећу погрешити уколико кажем да Салета, како смо га често оловљавали, многи памте као вредног студента и колегу ведрога духа увек спремног да изађе у сусрет и помогне. Поседовао је посебан смисао за хумор којим је умео не само да нас насмеје, већ и да нам улије самопоуздање. Остале су нам у сећању и Сашине изузетно уредне белешке са предавања. Неки од нас га знају и као љубитеља историје, друштвених игара и спорта, у првом реду фудбала и кошарке.

Др Александар Крел је своју истраживачку и научну каријеру започео на Одељењу за етнологију и антропологију на Филозофском факултету у Београду, где је био запослен у периоду од 1995. до 1997. године. Саша Крел се потом запослио у Музеју града Новог Сада у Петроварадину. У тој музејској установи је радио од 1998. до 1999. године. Посао кустоса – етнолога је обављао и у Етнографском музеју у Београду (2001–2003.). Рад у том музеју, као и у Музеју града Новог Сада, представљао је прилику да стекне знања и искуства и на пољу музеологије. Пут га потом води до Етнографског института САНУ у којем је провео већи део свог радног ангажмана. У поменутој институцији је успео да оствари најзначајније резултате у свом истраживачком и научном опусу.

Др Александар Крел потписује две оригиналне научне монографије: „Дечије игре. Традиционалне српске такмичарске дечије игре у Товаришеву (Бачка)“ (2005.) и „Ми смо Немци. Етнички идентитет припадника немачке националне мањине у Војводини на почетку 21. века“ (2014.). Прва монографија је објављена у оквиру Етнолошке библиотеке, а друга као Посебно издање (књ. 80) Етнографског института САНУ. Аутор је више оригиналних научних радова који су објављени на српском, енглеском, румунском и немачком језику како у домаћим тако и иностраним научним публикацијама.

У Етнографском институту САНУ је сарађивао на пројекатима: *Савремена сеоска и градска култура – џушеви трансформације; Етницијеи: савремени процеси у Србији, суседним земљама и дијаспори; Мултиетничкијеи, мултикултуралности, миграције – савремени процеси и Нематеријално културно наслеђе у мултиетничким*

заједницама *Банаша*, у оквиру којих је обављао истраживања везана за друштвене и културне праксе детињства, као и истраживања немачке мањинске заједнице. Појединим темама из антропологије детињства бавио се и као сарадник на међународним билатералним пројекатима које Етнографски институт САНУ реализује са сродним институтима из Брна, Скопља, Софије и Атине.

Др Александар Крел је на почетку научне каријере своја интересовања усмерио у правцу истраживања дечјих игровних активности како у традиционалном тако и у савременом друштвеном и културном контексту. У залог нам је остала његова књига *„Дечије игре. Традиционалне српске такмичарске дечије игре у Товаришеву (Бачка)“* (2005.) у којој анализира улогу игара у процесу социјализације деце у руралној средини у 20. веку. Уједно је апострофиран значај дечјих игара као сегмента традиционалне културе који је најмање прикупљан и изучаван. Од посебног су значај и научни радови у којима дечјим играма и дечјем фолклору приступа са аспекта етнологије и антропологије, али на један изразито конструктиван начин користећи знања из других хуманистичких и друштвених дисциплина (*Пушеви трансформације традиционалних дечијих игара у Товаришеву, Од етнографској ка антрополошком приступу у проучавања дечијих игара у Србији, Две традиционалне дечије игре из Војводине: ћушкање и чилејање* и др.). Таквим научним приступом је истакао значај интердисциплинарности у истраживању традиционалних дечјих игровних активности и на тај начин поставио изузетно важну основу за наставак етнолошких и антрополошких истраживања ове тематике. Александар Крел је показивао изузетно интересовање и за истраживање дечјих игара на отвореном простору које су присутне међу децом у Београду у 21. веку. Сматрао је важним анализирати утицаје промена урбаног изгледа града у садашњости, на избор простора за дечју игру, као и начина на који се деца играју. Са великим ентузијазмом је прикупљо емпиријски материјал за писање књиге и научних радова на ту тему. У питању је значајна грађа коју Саша нажалост није успео да обради и објави.

Др Александар Крел је своју научну компетентност на пољу антропологије детињства исказао бавећи се и истраживањем друштвених и културних пракси везаних за прославе дечјих рођендана у Србији. На почетку истраживања су у фокусу биле прославе рођендана које су се одвијале у Београду почетком 21. века у дечјим играоницама, потом је истраживање усмерено и на прославе дечјих рођендана у периоду социјализма (*Прослава дечјих рођендана у Београ-*

gy: *некага и цага; The celebration of children's birthdays in Belgrade and consumer society; Sendviči sa šunkom i narendanim kačkavaljem, Vita sok i muzika sa gramofonskih ploča: proslave dečijih rođendana u Beogradu u vreme socijalizma* и др.). У питању је један од наших заједничких истраживачких подухвата који је у великој мери проткан Сашиним ентузијазмом, знањем и преданошћу теми којом смо се бавили. Са истраживањима дечјих игара и дечјих рођендана у Београду, у Етнографском институту САНУ изнова су покренута истраживања које се контекстуално везују за одрастање деце у урбаним срединама. Научна монографија „Дечије игре“ и радови Александра Крела спрам теоријских приступа и методологије истраживања коју примењује, као и добијених резултата, представљају незаобилазну литературу на пољу антропологије детињства.

У фокусу истраживачког интересовања др Александра Крела били су и етнички идентитет, као и друштвени и културни процеси мањинских заједница Републике Србије. У том погледу је од изузетног значаја његова научна монографија: „*Ми смо Немци*. Етнички идентитет припадника немачке националне мањине у Војводини на почетку 21. века.“ Реч је о јединственој монографији у домаћој етнологији и антропологији, јединој те врсте, која се након окончања Другог светског рата у целини односи на анализу етничких и културних одлика немачке заједнице у историјском, политичком, друштвеном и културном контексту. У њој је објављена богата емпиријска грађа. Ова студија као и бројни научни радови Александра Крела су од посебног значаја, јер се у њима унапређују теоријско-методолошки приступи и продубљују истраживачки проблеми у домену етничких студија, као што су концептуализација, ревитализација и демистификација етничности (*The German National Minority in Subotica: Symbols of Ethnic Identity; „Nemačko udruženje Adam Berenz“ i revitalizacija etničkog identiteta u Apatinu; Bili bi smo i Kinezi, samo da nas ostave na miru: (re)konstrukcija etničkog identiteta Nemaca u Vojvodini; Име и знак: лично име као симбол етничкој идентитету војвођанских Немаца*; и др.). Иако пореклом Немац, настојао је да у својим истраживањима, радовима и монографији научно валоризује нека од кључних питања везана за идентитетске праксе припадника немачке националне мањине у Војводини након Другог светског рата. У питању је проблематика коју је у оквиру домаће етнологије и антропологије актуализовао управо Саша Крел.

Своје научне резултате и искуства стечена током теренских истраживања презентовао је и на предавањима по позиву која је одржао како на међунродним научним конференцијама у Србији та-

ко и у иностранству, али и на Одељењу за етнологију и антрологију Филозофског факултета у Београду. Уједно је сарађивао и са колегама из Музеја Војводине из Новог Сада, као и са Центром за банатске студије из Вршца у чијем окриљу је приредио и коауторску изложбу „Банат – заоставштина за будућност“ (Вршац, 2018.).

Др Александар Крел је учествовао и у креирању научних политика у оквиру домаће етнологије и антропологије својим ангажовањима у комисијама за одбрану мастер радова и докторских дисертација на Одељењу за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду, потом учествујући у раду редакције Гласника Етнографског института САНУ и Антропологије (часопис Института за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду), као и члан редакције Етнолошке библиотеке (Српски генеалогски центар). Своје уређивачке способности је исказао и уређујући темат *Конфликт и помирење на Балкану* у Гласнику Етнографског института САНУ (2015), као и приликом уређивања *Теме броја* посвећене удружењима етничких и националних мањина у Етнолошко-антрополошким свескама (2014). Александар Крел је своју научну компетентност исказивао и рецензирањем научних монографија и радова. Своју организацијску способност и умеће вођења дијалога је реализовао и путем тимског рада, како на пољу теренских истраживања тако и писањем коауторских радова. У том погледу је долазила до изражаја и његова стручност у интердисциплинарном приступу истраживањима.

Саша Крел је знао да свеобухватно сагледа изазове и да, уз уважавање сваког појединца у колективу, усмери ствари ка конструктивним решењима. Имао је дара да саслуша и разуме, да помогне и подстакне, као и да подели са другима, када је било најтеже. Поседовао је веру у човека и настојао је да повезује људе, а тим путем и институције. Колектив Етнографског института САНУ дугује др Александру Крелу посебну захвалност за истраживачки рад и научне резултате које је као предан сарадник те институције остварио. Саша Крел је задужио домаћу етнологију и антропологију радећи и у образовним и музејским установама у којима је са пуно одговорности учествовао у реализацији појединих пројектних планова и задатака. Огромно знање и искуства која је стекао током свог образовања и рада он је умео конструктивно и несебично да подели и то не само као истраживач, већ такође као сарадник, саговорник, и пре свега, као пријатељ.

Салету исказујем изузетну захвалност и у своје име.

Јадранка Ђорђевић Црнобрња

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

39(05)

Гласник Етнографског института = Bulletin of the Institute of Ethnography /
главни и одговорни уредник Драгана Радојичић. – Књ. 1, бр 1/2 (1952) –
Београд : Етнографски институт САНУ (Кнез Михаилова 36/IV), 1952 –
(Београд : Академска издања). – 24 cm
Три пута годишње. – Друго издање на другом медијуму: Гласник
Етнографског института САНУ (Online) = ISSN 2334-8259
ISSN 0350-0861 = Гласник Етнографског института
COBISS. SR-ID 15882242